

ارزیابی تأثیر اجتماعی احداث زمین چمن مصنوعی در محله صادقیه (منطقه ۱۸ تهران بزرگ)

محمد رضا پویافر^۱

چکیده:

فضای شهری را می‌توان یک نمونه از فضای جغرافیایی قلمداد نمود که توسط فرایندهای طبیعی نظام یافته بوسیله انسان، شرایط اجتماعی، سیاسی و به طور کلی فرهنگی هر جامعه شکل می‌گیرد. پروژه‌های شهری نیز به عنوان بخشی از پروژه‌های اجرایی که در محیطی انسانی عملی می‌شوند پیامدهای اجتماعی و فرهنگی، علاوه بر سایر پیامدهای اقتصادی و زیست محیطی را در پی دارند. لذا پروژه‌ی حاضر در صدد بوده است تا با بررسی آثار اجتماعی پروژه احداث زمین چمن مصنوعی شهید زقر در منطقه ۱۸ شهرداری تهران زمینه مشارکت راه‌کارهای تقویت پیامدهای مثبت و کاهش پیامدهای منفی حاصل از اجرای این پروژه را ارائه کند. بر این اساس با استفاده از ترکیبی از روشها و تکنیک‌های گردآوری اطلاعات اعم از روشهای کمی، کیفی، میدانی و اسنادی، تلاش شده تا نگاهی نسبتاً همه جانبه به ابعاد و پیامدهای پروژه مورد بررسی به ویژه در پرتو نیازها، اقتضائات، دغدغه‌ها و نظرات مردم اجتماع محلی صورت پذیرد.

کلید واژه‌ها: ارزیابی اجتماعی تأثیر، اجتماع محلی، زمین چمن مصنوعی، منطقه ۱۸، محله صادقیه

مقدمه

پروژه‌های شهری را می‌توان به عنوان پدیده‌هایی قلمداد نمود که قادرند محیط اطراف خود را به واسطه ظهور هنجارها و ارزش‌های جدید، تحت تأثیر قرار دهند. به عبارت دیگر پروژه‌های شهری دارای اثراتی هستند که این اثرات می‌توانند بر اجتماعات محلی، افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها، نهادها و... موجود در محدوده و حوزه نفوذ پروژه موثر بوده و عملکرد آن‌ها را به سامان و یا نابسامان گردانند. در این راستا تفکر حاکم بر مدیریت شهری به عنوان تفکری مشارکت‌جو و مشارکت – محور، در صدد است تا تأثیرات اجتماعی پروژه‌های شهری را مورد مذاقه و ارزیابی قرار داده و از این رهگذر با سنجش وضع موجود، شناسایی افراد ذی‌نفع (زیان‌بیننده و سودبرنده) و شناسایی تأثیرات مثبت و منفی، با کمک ابزار سناریو، آینده‌ی مثبت، منفی و واقع‌بینانه‌ی ناشی از پیامدهای پروژه را پیش‌بینی نماید. با مطالعه‌ی این ابعاد است که می‌توان

^۱ - دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی فرهنگی، مدرس دانشگاه، تلفن: ۰۹۱۲۵۳۱۴۷۳۹ ، email: mrp_60@yahoo.com

میزان موفقیت این پدیده‌ها را افزایش داد. این در حالی است که عدم بررسی این تأثیرات، مطابق با تجربه‌ی پروژه‌های پیشین، می‌تواند آثار زیان‌باری را به همراه داشته و پروژه را به شکست و اعتماد به مدیریت شهری را خدشه‌دار سازد. در این راستا اگر ا تا (ارزیابی تاثیر اجتماعی Social Impact Assessment) را دانشی کاربردی برای ارائه‌ی راهکارهایی به تصمیم‌گیران در نظر بگیریم، پژوهش حاضر در صدد بوده است که به ارزیابی اثرات اجتماعی پروژه احداث و تجهیز اماکن ورزشی روباز سطح منطقه ۱۸ (زمین چمنی مصنوعی شهید زقر) بپردازد. در این خصوص با توجه به آن که پروژه یاد شده یکی از اماکن ورزشی روباز موجود در منطقه ۱۸ قلمداد می‌گردد و به دلیل قرارگرفتن در یکی از مناطق محروم تهران بزرگ، می‌تواند علاوه بر بالا بردن سرانه فضاهای فرهنگی و ورزشی سطح شهر، امکان مناسب‌تری را برای غنی‌سازی اوقات فراغت جوانان و عموم شهروندان این منطقه فراهم آورد، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و به ویژه با توجه به در حال ساخت بودن یک سالن چند منظوره در مجاورت این زمین، شرایط آتی برای استفاده ورزشکاران و علاقمندان منطقه مهیا خواهد گردید. لذا جستجوی اصلی این پژوهش حول این محور بوده است که احداث و تجهیز اماکن ورزشی روباز سطح منطقه ۱۸ (زمین چمنی مصنوعی شهید زقر) از نظر ذی‌نفعان چه پیامدهای اجتماعی به دنبال خواهد داشت و با چه تغییرات یا تعدیلهایی می‌توان به بهترین وجه نظر آن‌ها را تأمین نمود؟ بنابراین در این پژوهش تلاش گردیده است که این نظرات و پیامدهای اجتماعی مورد واکاوی و تغییرات احتمالی مورد بررسی قرار گیرند.

معرفی پروژه مورد مطالعه

این زمین چمن مصنوعی به کارفرمایی شهرداری منطقه ۱۸ و پیمانکاری شرکت "به‌فرزین کسری" ساخته شده است. مساحت این زمین برابر با ۱۲۴۲ متر مربع است. در حال حاضر کل تجهیزاتی که در این زمین وجود دارد، زمین چمن، فنس‌های اطراف آن و تیرهای دروازه درون زمین بوده و برای احداث این زمین ورزشی مجموعاً ۲/۵۰۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال هزینه شده است. ابعاد زمین چمن مصنوعی ۲۷×۴۶ متر است که از سال ۱۳۸۸ پس از پایان عملیات احداث آن به بهره‌برداری رسیده است. دورتادور زمین چمن را حاشیه‌ای سنگفرش شده پوشانده‌اند.

ساخت زمین ورزشی چمن مصنوعی شهید زقر در سال ۱۳۸۶ همزمان با برنامه احداث ۵۰۰ زمین چمن مصنوعی در سراسر تهران آغاز شد. زمین چمن مصنوعی شهید زقر به عنوان تنها فضای ورزشی روباز در محله صادقیه در سال ۱۳۸۸ به بهره‌برداری رسیده و در حال حاضر مورد استفاده جوانان و علاقه‌مندان به

ورزش در سطح محله صادقیه و منطقه ۱۸ قرار می‌گیرد. این در حالی است که زمین چمن مصنوعی شهید زقر در حال حاضر فاقد امکاناتی مانند رختکن و سرویس بهداشتی می‌باشد. مهم‌تر از آن این که این مجموعه در حال حاضر فاقد امکاناتی نظیر انشعاب برق و نورافکن برای استفاده از آن در ساعت‌های بعد از غروب آفتاب است. به همین دلیل هرچه به نیمه دوم سال نزدیک می‌شویم و روزها کوتاه‌تر می‌گردد، زمانی که امکان استفاده از این زمین ورزشی برای اهالی محله صادقیه وجود دارد نیز کاهش می‌یابد. این در حالی است که استفاده‌کنندگان از این زمین ورزشی معمولاً صبح‌ها در محل اشتغال خود مشغول به کار هستند و اغلب آن‌ها ساعت‌های عصر را برای فعالیت ورزشی و سایر فعالیت‌های فراغتی خود مدنظر قرار می‌دهند؛ ساعت‌هایی که به دلیل مشکل یادشده (در نبود نورافکن از یک سو و کوتاه شدن روزها در پاییز و زمستان از سوی دیگر) گاه بسیار محدود می‌شوند.

در مورد سرویس بهداشتی و رختکن در زمین چمن مصنوعی شهید زقر نیز باید افزود که مدتی است در کنار زمین چمن عملیات ساخت سرویس بهداشتی آغاز شده که البته در زمان تدوین این گزارش، نیمه کاره رها شده بود. مشکل دیگر این زمین ورزشی، نداشتن نگهبان برای حفاظت از آن، به ویژه جهت جلوگیری از استفاده‌های غیر مجاز از سوی افرادی مانند معتادان و گروه‌های حاشیه‌نشین یا مجرم است. به این ترتیب، آنچه در عمل در حال حاضر مورد استفاده شهروندان محله صادقیه و سایر شهروندان تهرانی قرار دارد، یک زمین چمن مصنوعی بدون هیچ امکانات دیگری است. در بیانی دیگر پس از پایان ساخت و بهره‌برداری از این زمین، بخشی از زمین خاکی سابق به همراه یک دروازه فوتبال بزرگ، که بین زمین چمن مصنوعی و سالن ورزشی شهدای صادقیه واقع شده، قابل مشاهده است.

محل استقرار این زمین ورزشی پیش از احداث و بهره‌برداری از آن، محل تجمع معتادان و پاره‌فرهنگ‌های کجرو و استعمال مواد مخدر بوده است. اما در حال حاضر با ساخت و بهره‌برداری از این فضای ورزشی، علاوه بر رفع آسیب یادشده، امکان بهره‌برداری مناسب از اوقات فراغت برای ساکنان محله صادقیه که در یکی از مناطق محروم تهران واقع شده است، مهیا گردیده است.

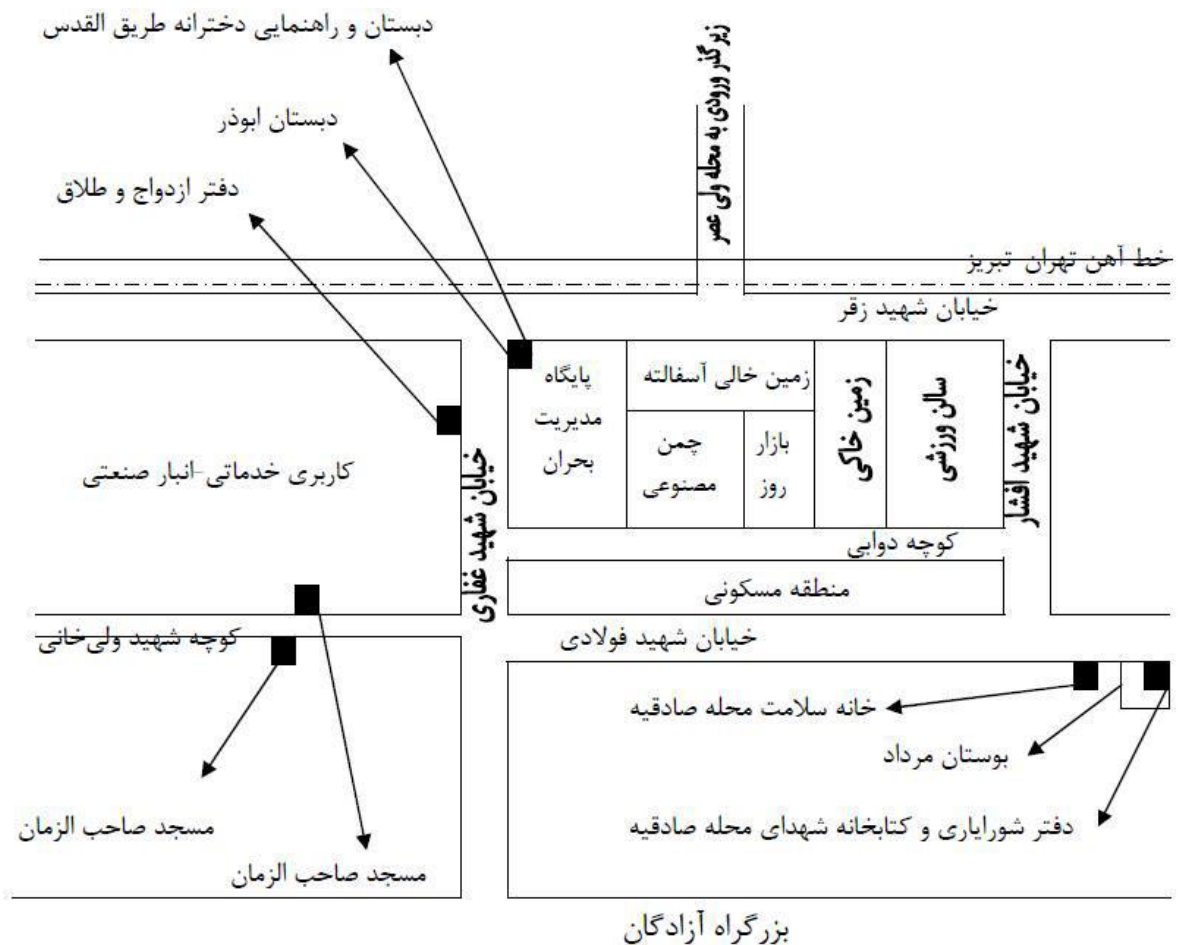
محله صادقیه به دلیل قرار گرفتن در جنوب خط آهن سراسری تهران - تبریز و عدم ارتباط کامل آن با سایر محلات منطقه ۱۸ و نیز سائز مناطق تهران، به نوعی دچار حاشیه‌ای شدن مضاعف در شهر تهران بوده است. علاوه بر این، قرار گرفتن کاربری‌های زیاد صنعتی، خدماتی - تجاری و انبارهای صنعتی در این محله، آن را از یک محله در شهر تهران با ویژگی‌های مبتنی بر نوع خاصی از جمعیت شهروندی متفاوت کرده است. لذا پروژه حاضر می‌تواند "فقر فضایی" این محله و منطقه را تعدیل نموده و از سوی دیگر دستیابی به چشم-اندازهای طرح جامع شهر تهران هم‌چون: تهران؛ شهری پایدار و منسجم با ساختاری مناسب برای سکونت،

فعالیت و فراغت، تهران؛ شهری روان با رفاه عمومی و زیرساخت‌های مناسب، همراه با تعدیل نابرابری‌ها و تأمین عادلانه کلیه حقوق شهروندی را تسهیل نماید(طرح جامع تهران، تیر ۱۳۸۷).

محل استقرار پروژه و مهم‌ترین کاربری‌های اطراف آن

این پروژه در منطقه ۱۸ شهرداری تهران، ناحیه ۲ این منطقه و محله صادقیه واقع گردیده است. منطقه ۱۸ در محدوده جنوب غربی تهران جایی که بزرگراه‌هایی عمده و نیز خط راه‌آهن تهران - جنوب گذر می‌کند، قرار دارد. این منطقه شامل ۵ ناحیه و ۱۶ محله است که یکی از آن‌ها - محل احداث پروژه مورد بررسی در این مطالعه - محله صادقیه نام دارد. محله صادقیه از جنوب راه آهن سراسری تهران - جنوب قرار دارد. از این‌رو از شمال به حریم خط راه آهن یاد شده، از جنوب و شرق به بزرگراه آیت‌الله سعیدی و از غرب به خیابان آیت‌الله طالقانی محدود می‌شود.

زمین چمن مصنوعی در جایی واقع شده است که کاربری بیشتر زمین‌های آن، به واحدهای خدماتی، صنعتی، انبارها و مواردی مانند آن اختصاص دارد. کاربری‌های مسکونی در محله صادقیه نیز در بین این کاربری‌های غیرصنعتی پراکنده شده است. زمین چمن مصنوعی شهید زقر در جنوب خط آهن تهران تبریز واقع شده است. این زمین ورزشی از شمال به خیابان شهید زقر و نیز خط آهن تهران - تبریز(دو مسیر موازی)، از جنوب به کوچه دوابی، از شرق به خیابان شهید افشار و از غرب به خیابان غفاری محدود شده است. در شکل زیر موقعیت دقیق زمین ورزشی، به همراه کاربری‌های مجاور و اطراف آن قابل مشاهده می‌باشد.

شکل شماره ۱- موقعیت زمین چمن مصنوعی شهید زفر و کاربری‌های اطراف آن

توصیف محیط اجتماعی اجرای پروژه

محله صادقیه در جنوب راه آهن سراسری تهران - جنوب قرار دارد. از این رو از شمال به حریم خط راه آهن یادشده، از جنوب و شرق به بزرگراه آیت الله سعیدی و از غرب به خیابان آیت الله طالقانی محدود می‌شود. محله صادقیه، پس از محله امام خمینی(ره) با ۱۰۲۸۴ نفر، کمتری جمعیت را در میان محلات ۱۶ گانه منطقه ۱۸ داراست. این محله از نظر وسعت، کم وسعت‌ترین محله منطقه ۱۸ شهرداری تهران محسوب می‌شود(نیمرخ اجتماعی و فرهنگی محلات منطقه ۱۸). محله صادقیه پیش از این به نام محله نعمت آباد نیز شناخته می‌شده است. بیشتر جمعیت آن را ساکنان بومی و غیر مهاجر، اما دارای توان اقتصادی کم تشکیل می‌دهد، هم‌چنین بیشتر شهروندانی را در خود جای داده که دارای مشاغل یدی مانند کارگری هستند. در این راستا از نظر خود ساکنان محله و سازمان‌ها و نهادهای ذینفع، پتانسیل جرم و کجروی در این محله بالاتر از سطح میانگین تهران قرار دارد. در این میان یکی از مسایل مهم مورد اشاره، اعتیاد بوده است.

وضعیت زیرساخت‌های ضروری اجتماع و هم‌چنین توصیف زیرساخت‌های با کاربری مشابه و

تحلیل‌های نهادی

مشاهده‌ها و مصاحبه‌های صورت گرفته گویای آن هستند که محله صادقیه به دلیل قرار گرفتن در جنوب خط آهن سراسری تهران - تبریز و عدم ارتباط کامل آن با سایر محلات منطقه ۱۸ و نیز سایر مناطق تهران، به نوعی دچار حاشیه‌ای شدن مضاعف در شهر تهران گردیده است. علاوه بر این، قرارگرفتن کاربری‌های فراوان صنعتی، خدماتی - تجاری و انبارهای صنعتی در این محله، آن را از یک محله در شهر تهران با ویژگی‌های مبتنی بر "فضای سکونتی" متفاوت کرده است. به بیان دیگر محله صادقیه مانند یک فضای حاشیه‌ای (گتو) در یک کلان‌شهر است که کاربری غالب در آن، کاربری غیرمسکونی است که آن هم با دو بزرگ‌راه مهم که مرزهای این محله را تشکیل داده و از درون منطقه ۱۸ می‌گذرند، دچار گسستگی‌های خاصی (جدایی‌گزینی اکولوژیکی) در ارتباط با محلات دیگر منطقه و سایر مناطق تهران است. به دلیل همین ویژگی‌هاست که تأکید می‌کنیم هر نوع فضا یا امکانات فرهنگی، ورزشی، آموزشی و خدماتی می‌تواند سهم مهم و قابل توجهی در ارتقای فرهنگ و توسعه شهری در این بخش حاشیه‌ای از پایتخت داشته باشد. در نگاهی دیگر یافته‌های به دست آمده از مصاحبه‌ها بیان‌گر آن است که در حال حاضر هیچ امکانات تفریحی و ورزشی خوبی در محله برای استفاده اهالی وجود ندارد. زمین چمن هم خیلی زیاد مورد استفاده قرار نمی‌گیرد و سالن ورزشی شهدای صادقیه هم بسته شده است. در این مقام می‌توان به وضعیت خدمات شهری این محله نیز نگاهی کوتاه افکند. بیشتر پاسخ‌گویان از خدمات شهرداری در نظافت خیابان‌ها و جمع‌آوری روزانه زباله‌ها ابراز رضایت کرده و بیان داشته‌اند که بزرگ‌ترین معضل برای این محله که به شهرداری مربوط است، نبود فضای سبز در این محله می‌باشد که فقدان آن بسیار مشهود است.

در مجموع می‌توان چنین نتیجه‌گیری نمود که محله صادقیه از محله‌های بسیار محروم شهر تهران محسوب می‌شود که امکانات اولیه‌ای چون بیمارستان، داروخانه و میوه و تره‌بار ندارد و میزان جرایم مرتبط با اعتیاد در این محله بسیار زیاد است.

وضعیت اقتصاد محله و ساختار شغلی و الگوی کاربری زمین در محدوده تحت تاثیر پروژه

جمعیت محله صادقیه را بیشتر، ساکنان بومی و غیر مهاجر، اما دارای توان اقتصادی کم تشکیل می‌دهند. به بیان دیگر این محله شهروندانی را در خود جای داده که اکثراً دارای مشاغل یدی مانند کارگری هستند.

بنابر اظهارات خود اهالی، بیشترین فراوانی جمعیت نمونه از نظر میزان درآمد ماهانه مربوط به درآمد ماهانه بین ۳۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان می‌شود. ۴۷/۶ درصد از افراد ساکن در محله صادقیه درآمد ماهانه بین ۳۰۰ تا ۵۰۰ هزار تومان در ماه داشته‌اند. در عین حال، ۲۴/۵ درصد نیز درآمدی بین ۵۰۰ تا ۷۰۰ هزار تومان در ماه داشته‌اند. در این میان، کم‌ترین فراوانی‌ها مربوط به سطوح درآمدی بالاتر از ۷۰۰ هزار تومان در ماه بوده است.

مصاحبه‌های صورت پذیرفته نیز گویای آن است که مردم ساکن محله صادقیه از نظر درآمدی و اجتماعی در سطح متوسط و پایین قرار دارند. میزان سواد اهالی محله نیز بیشتر تا مقطع دیپلم می‌باشد و تحصیلات دانشگاهی بسیار محدود است.

در خصوص الگوی کاربری‌های زمین در محدوده تحت تاثیر پروژه، همان‌طور که پیش‌تر نیز بدان اشاره گردید زمین چمن مصنوعی در جایی واقع شده است که کاربری بیشتر زمین‌های آن، به واحدهای خدماتی، صنعتی، انبارها و مواردی مانند آن اختصاص دارد. کاربری‌های مسکونی در محله صادقیه نیز در بین این کاربری‌های غیر صنعتی پراکنده شده‌است. زمین چمن مصنوعی شهید زقر در جنوب خط آهن تهران تبریز واقع شده است. این زمین ورزشی از شمال به خیابان شهید زقر و نیز خط آهن تهران - تبریز (دو مسیر موازی)، از جنوب به کوچه دوابی، از شرق به خیابان شهید افشار و از غرب به خیابان غفاری محدود شده است. در زمینی که چمن مصنوعی شهید زقر واقع شده، چند کاربری دیگر وجود دارد. در جوار غربی چمن مصنوعی، زمین متعلق به احداث پایگاه مدیریت بحران محله صادقیه واقع است. در کناره شرقی آن، زمین مربوط به سه شنبه بازار قرار گرفته است. علاوه بر این در مجاورت زمین این بازار محلی، زمین خاکی باقی‌مانده از زمین خاکی بزرگ فوتبال که پیش از احداث زمین چمن مصنوعی، از آن استفاده می‌شد قرار گرفته است و در نهایت، در شرقی‌ترین بخش همسایگی زمین خاکی باقی‌مانده و در کناره غربی خیابان شهید افشار، سالن ورزشی شهدای صادقیه قرار گرفته است. در شمال زمین چمن مصنوعی و در واقع شمال خط آهن تهران - تبریز، محله ولی عصر و پیش از هرچیز، پارک سپیده قرار گرفته است. مجموعه این کاربری‌های مجاور به همراه سایر کاربری‌های اطراف زمین چمن مصنوعی شهید زقر در محله صادقیه شامل موارد زیر خواهند بود: دبستان پسرانه ابودر، دبستان و راهنمایی دخترانه طریق القدس، دفتر ازدواج و طلاق، حسینیه شهدا، مسجد صاحب الزمان، خانه سلامت محله صادقیه، بوستان مرداد، دفتر شورایی محله صادقیه، کتابخانه شهدای صادقیه و سالن ورزشی شهدای صادقیه.

تنوع فرهنگی و زبانی و همچنین شبکه روابط غیررسمی و پنهان قدرت در محله

بنا به یافته‌های پژوهش اکثر افراد این محله، بومی این محله بوده و دارای قومیت ترک می‌باشند. به سخنی دیگر قوم ترک (آذری زبان‌ها) در این محله فراوانی بیشتری نسبت به قوم فارس دارند. به بیان ساده با اندکی تسامح در تعمیم، می‌توان گفت که در محله صادقیه، اکثریت جمعیتی با قوم ترک (آذری زبان‌ها) است که ۵۳/۸ درصد از نمونه را نیز شامل می‌شوند. در مقابل ۴۰/۹ درصد از جمعیت نمونه را هم فارس‌ها تشکیل می‌دهند. سایر قومیت‌ها در مقابل این دو گروه قومی فراوانی بسیار کمی داشته‌اند.

روش‌ها، تکنیک‌ها و ابزارهای گردآوری اطلاعات

به طور کلی در ارتباط با این پروژه سه دسته عام از ذینفعان وجود دارند؛ مردم (ساکنان محله صادقیه)، سازمان‌ها، نهادها و موسسات دولتی و غیردولتی و ورزشکاران. برای دریافت و بررسی نظرات و ارزیابی هریک از این گروه‌های ذینفعان، نیاز به استفاده از روش خاصی در گردآوری اطلاعات است. بر این اساس به دلیل ماهیت انا، در این پروژه نیز از ترکیب روش‌های کمی و کیفی برای گردآوری اطلاعات استفاده خواهد شد. برای بررسی نظرات مردم در باب این پروژه، نیازها، مشکلات و پیشنهادها مرتبط با آن از دیدگاه شهروندان ساکن محله صادقیه، از روش پیمایش مبتنی بر استفاده از پرسشنامه استفاده گردیده است. در عین حال، برای آن که نتایج بررسی نظرات مردم، دارای توان تعمیم، اما سطحی نباشند، از مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساخت یافته با تعدادی از مردم محله صادقیه نیز استفاده شد. جهت بررسی نظرات و ارزیابی سازمان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی نیز از مصاحبه عمیق نیمه ساخت یافته استفاده گردید. در نهایت برای ارزیابی پروژه و برآورد تأثیرات اجتماعی و فرهنگی آن از دیدگاه جوانان و ورزشکاران استفاده کننده از زمین چمن مصنوعی شهید زفر، تکنیک بحث گروهی متمرکز مورد استفاده قرار گرفت. پیش از ورود به بحث‌های اصلی، یادآوری می‌شود که بخش دیگری از اطلاعات مورد استفاده در این مطالعه را - به جز اطلاعات کمی پیمایش و کیفی مصاحبه‌های و بحث‌های گروهی متمرکز- اطلاعات اسنادی تشکیل می‌دهد. این بخش از اطلاعات که اعم از داده‌های آماری و کمی و نیز سایر داده‌های کیفی مربوط به پروژه در اسناد بالا دستی، GIS محلات تهران، نقشه‌ها، طرح تفصیلی منطقه ۱۸ و مانند آن می‌شود، در بخش سوم از اطلاعات که شامل اطلاعات اسنادی است، جای می‌گیرند.

جمعیت و نمونه آماری

۱. **شهروندان:** نخستین بخش از جمعیت آماری همان گونه که در بالا آمد، شامل ساکنان محله صادقیه است. بر این اساس و با توجه به پراکندگی جمعیت ساکن در این محله، تعداد ۲۰۰ نمونه برای اجرای بخش پیمایش در نظر گرفته شده است. برای جبران ریزش احتمالی نمونه، در نهایت ۲۱۰ نفر به عنوان اندازه نمونه در این بخش تعیین گردید. روش نمونه‌گیری در این مورد بر اساس روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شده است. برای این کار، ۲۱ بلوک مسکونی در محله صادقیه به طور تصادفی انتخاب شده، در هر بلوک مسکونی نیز ۱۰ نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک انتخاب گردیدند. در این مورد تعادل بین متغیرهای جنس و سن، مدنظر بوده است. همان‌طور که پیش از این گفتیم، علاوه بر پرسشنامه، برای عمق بخشیدن به ارزیابی پروژه بر اساس نظر مردم محلی، از مصاحبه‌های عمیق نیز استفاده گردید. به این منظور، ۱۰ تا ۱۵ مصاحبه عمیق با مردم و کسبه محله صادقیه، اعم از زنان، نوجوانان، جوانان و میان‌سالان صورت پذیرفت.

۲. **سازمان‌ها، نهاد و موسسات دولتی و غیردولتی:** در این مورد، تمامی ذینفعان سازمانی، برای مصاحبه عمیق نیمه‌ساخت یافته مدنظر بوده‌اند. بر این اساس، مصاحبه‌هایی با مسئولان یا مدیران سازمان‌ها و نهادهای زیر انجام پذیرفت:

- معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری منطقه ۱۸

- معاونت طرح و برنامه شهرداری منطقه ۱۸

- معاونت فنی و عمرانی شهرداری منطقه ۱۸

- کارشناس تربیت بدنی معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری منطقه ۱۸

- شوراییاری محله صادقیه

- مدیر زمین چمن مصنوعی شهید زفر

- مدیریت سالن ورزشی شهدای صادقیه

- مسئول خانه سلامت محله صادقیه

- مدیر دبستان پسرانه ابوذر

- مدیر دبستان و راهنمایی دخترانه طریق‌القدس

- امام جماعت مسجد صاحب‌الزمان (عج)

- مدیریت حسینیه شهدا

- فرماندهی کلانتری محله صادقیه

- سردفتر(مسئول) دفتر ازدواج و طلاق محله صادقیه(تنها دفتر خصوصی فعال در محله)
بنابراین، در این بخش حداقل ۱۴ مصاحبه عمیق با مسئولان یا مدیران سازمان‌ها و نهادهای یادشده انجام
گردیده است.

۳. ورزشکاران و استفاده‌کنندگان: برای ارزیابی نظرات ورزشکاران و استفاده‌کنندگان از زمین چمن
مصنوعی شهید زقر از بحث گروهی متمرکز(FGD) استفاده گردید. به این منظور، دو جلسه بحث گروه
متمرکز برگزار شد که در یکی از آنها تعدادی(۷ تا ۱۰ نفر) از جوانان و نوجوانانی که از زمین چمن مصنوعی
شهید زقر استفاده می‌نمودند شرکت داشتند. در جلسه دیگر، همان تعداد از ورزشکاران و
استفاده‌کنندگان بزرگسال(بالای ۳۵ سال) طرف گفتگو قرار گرفتند.

پیامدهای اجتماعی پروژه

ارتقای سرانه فضاهای ورزشی محله صادقیه، ناحیه دو و کل منطقه ۱۸، پیشگیری از انواع آسیب‌ها، انحرافات
و جرایم مختلف اجتماعی، تقویت شبکه روابط اجتماعی بین افراد (ارتباط و فعالیت افراد به ویژه در
ورزش‌های گروهی - که فوتبال به عنوان ورزش اصلی در فضاهایی مانند زمین‌های چمن مصنوعی - بیش از
سایر رشته‌های ورزشی می‌تواند چنین تأثیری داشته باشد)، پر نمودن اوقات فراغت ساکنان محله و ارتقای
سطح سلامت عمومی را می‌توان از جمله پیامدهای این پروژه در نگاه نخست قلمداد نمود. در نگاهی دیگر
باید افزود که زمین چمن مصنوعی شهید زقر از دو وجه خاص و عام دارای کارکردها و تأثیرات مثبت
فراوانی است. وجه عام آن همان مجموعه تأثیرات مثبت و سازنده اماکن ورزشی در تسهیل ورزش عمومی و
از آن طریق، در افزایش سطح سلامت، شادی و نشاط اجتماعی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی است. اما
وجه خاص این تأثیرات و کارکردها در ارتباط با ویژگی‌های محله و منطقه‌ای که این زمین چمن مصنوعی
در آن واقع شده، معنا می‌یابد. از سوی دیگر با توجه به حاشیه‌نشینی بودن، فقر و استبداد فضایی حاکم بر
سطح محله، می‌توان چنین استنباط نمود که هر یک از پیامدهای مورد اشاره در بالا می‌توانند از تاثیر به
سزایی در افزایش ضریب عدالت فضایی و از بین بردن احساس فقر در محله موثر واقع شوند. این در حالی
است که در صورت شکست و ناموفق بودن پروژه یاد شده، این احساس فقر و بدبینی به مدیریت شهری
بیش از پیش خود را در بروز آنومی، آشفتگی و بی‌اعتمادی اجتماعی جلوه‌گر خواهد ساخت. اموری که
نزدیک شدن به اهداف طرح جامع و اسناد بالادستی را بیش از پیش دور از دسترس خواهد ساخت. در ادامه
می‌توان به نظرات پاسخ‌گویان در این ارتباط نیز اشاره داشت.

بر اساس یافته‌های تحقیق، در مجموع ۶۱ درصد از جمعیت نمونه تأثیر زمین چمن مصنوعی شهید زقر در **پرکردن اوقات فراغت کودکان و نوجوانان** را در حد زیاد و خیلی زیاد دانسته‌اند. در مقابل، تنها ۱۳/۸ درصد این تأثیر را کم یا خیلی کم ارزیابی کرده‌اند. ۲۵/۲ درصد نیز زمین چمن مصنوعی شهید زقر را دارای تأثیر حد متوسط در این زمینه معرفی کرده‌اند.

بازهم بیش از نیمی از جمعیت نمونه یعنی ۶۱/۷ درصد از آنان تأثیر زمین چمن مصنوعی شهید زقر را در **پرکردن اوقات فراغت جوانان** در حد زیاد یا خیلی زیاد قلمداد نموده‌اند. در مقابل، ۱۸/۱ درصد نیز تأثیر یادشده را در حد کم یا خیلی کم دانسته‌اند. ۱۷/۱ درصد نیز معتقد بوده‌اند که زمین چمن مصنوعی شهید زقر تأثیر متوسطی بر پرکردن اوقات فراغت جوانان دارد.

در ادامه از نظر اهالی محله صادقیه، زمین چمن مصنوعی شهید زقر تأثیر نسبتاً قابل ملاحظه‌ای بر **بالا بردن انگیزه ورزش کردن در مردم** داشته است. ۶۲/۶ درصد از پاسخگویان تأثیر یادشده را در حد زیاد یا خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. در مقابل، ۱۹/۱ درصد این اثر را کم یا خیلی کم دانسته‌اند. ۲۸/۲ درصد نیز تأثیر زمین چمن مصنوعی شهید زقر را در بالا بردن انگیزه ورزش در میان مردم در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند.

بر خلاف موارد پیشین، ارزیابی اهالی محله در مورد تأثیر احداث زمین چمن مصنوعی شهید زقر بر **کم شدن جرم و خلاف در محله**، چندان مناسب نیست. در حالی که ۴۲/۴ درصد از جمعیت نمونه تأثیر یادشده را کم یا خیلی کم دانسته‌اند، تنها ۲۳/۶ درصد، این اثر را زیاد یا خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. ۳۴/۱ درصد نیز معتقدند که تأثیر زمین چمن مصنوعی شهید زقر بر کم شدن جرم و خلاف در محله در حد متوسطی قابل مشاهده است.

در ادامه در حالی که ۴۰/۴ درصد از مردم محله معتقدند که احداث زمین چمن مصنوعی شهید زقر تأثیر زیاد یا خیلی زیادی بر **بالا رفتن اعتماد مردم به دولت** داشته، ۲۲/۶ درصد از آنان این اثر را در حد کم یا خیلی کم ارزیابی کرده‌اند. در عین حال ۳۷ درصد از جمعیت نمونه نیز تأثیر مورد نظر را در حد متوسطی دانسته‌اند. در مجموع بر اساس یافته‌های تحقیق ۴۹/۶ درصد از پاسخگویان معتقدند که احداث و بهره‌برداری از زمین چمن مصنوعی شهید زقر تأثیر زیاد یا خیلی زیادی بر **همکاری بیشتر مردم با شهرداری** داشته است. در مقابل، ۱۱/۵ درصد مخالف این نظر هستند. ۳۷/۵ درصد از جمعیت نمونه نیز تأثیر یادشده را در حد متوسطی ارزیابی کرده‌اند. در پاسخ به این پرسش که زمین چمن مصنوعی شهید زقر چه تأثیری بر **کم شدن مشتریان سالن ورزشی شهدای صادقیه** - که جنب چمن مصنوعی قرار دارد - داشته، بیشترین فراوانی عینی ۴۵/۶ درصد تأثیری در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند. در مقابل، ۴۲/۲ درصد

نیز تأثیر آن را در حد کم یا خیلی کم دانسته‌اند. ۱۲/۳ درصد نیز اثر یادشده را زیاد یا خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. در مجموع باتوجه به یافته‌های به دست آمده می‌توان گفت از نظر اهالی محله صادقیه، احداث و بهره‌برداری از زمین چمن مصنوعی شهید زقر تأثیر متوسط به پایینی بر کم‌شدن مشتریان سالن ورزشی شهدای صادقیه داشته‌است.

در مورد تأثیر زمین چمن مصنوعی شهید زقر بر رونق کسب و کار مغازه‌های اطراف آن، بیش از نیمی از پاسخ‌گویان، یعنی ۵۲ درصد معتقدند که این زمین تأثیر کم یا خیلی کمی بر رونق داشته‌است. در مقابل، ۳۱/۲ درصد تأثیر حد متوسطی برای آن در نظر می‌گیرند. ۳۱/۳ درصد نیز تأثیر زمین چمن مصنوعی شهید زقر را در این مورد در حد متوسط ارزیابی کرده‌اند. از این نظر، زمین چمن مصنوعی شهید زقر تأثیر محسوسی بر رونق کسب و کار کسبه اطراف آن نداشته‌است. در ادامه و بنا به یافته‌های پژوهش می‌توان به تاثیرات، گستره اثر، شدت اثر، گستره جمعیت، احتمال وقوع و اهمیت هر یک از تاثیرات تحت قالب جدول زیر اشاره داشت.

جدول شماره ۱- گستره اثر، شدت اثر، گستره جمعیت، احتمال وقوع و اهمیت هر یک از تاثیرات

رتبه	اهمیت	احتمال وقوع	گستره جمعیت	شدت اثر	گستره اثر	تأثیر
۲	۱۰	۳	۳	۳	۱	پرکردن اوقات فراغت کودکان و نوجوانان
۲	۱۰	۳	۳	۳	۱	پرکردن اوقات فراغت جوانان
۲	۱۰	۳	۳	۳	۱	بالابردن انگیزه ورزش کردن در مردم
۴	۷	۳	۱	۲	۱	کم شدن جرم و خلاف در محله
۶	۵	۱	۱	۲	۱	بالارفتن اعتماد مردم به دولت
۴	۷	۲	۱	۳	۱	همکاری بیشتر مردم با شهرداری
۵	۶	۲	۱	۲	۱	کم شدن مشتریان سالن ورزشی شهدای صادقیه
۴	۷	۳	۱	۲	۱	رونق کسب و کار مغازه‌های اطراف
۲	۱۰	۳	۳	۳	۱	هویت‌بخشی به محله
۲	۱۰	۳	۳	۳	۱	افزایش احساس تعلق به مکان
۱	۱۲	۳	۳	۳	۳	ارتقای سرانه فضاهای ورزشی
۲	۱۰	۲	۳	۳	۲	ارتقای سطح سلامت عمومی
۳	۹	۲	۳	۳	۱	تقویت شبکه روابط اجتماعی بین افراد

* توضیح: گستره اثر: محله: ۱، منطقه: ۲، شهر: ۳؛ شدت اثر، گستره جمعیت، احتمال وقوع: کم: ۱، متوسط: ۲، زیاد: ۳

جدول بالا گویای آن است که گستره اثر پروژه مد نظر در بیشتر موارد محله صادقیه را در بر گرفته و اهمیت تاثیرات نیز در حد محله قابل بررسی و توجه خواهند بود. به سخن دیگر با نگاهی به رتبه تاثیرات می‌توان از ارتقای سرانه فضاهای ورزشی، پرکردن اوقات فراغت کودکان و نوجوانان، پرکردن اوقات فراغت جوانان، بالابردن انگیزه ورزش کردن در مردم، هویت‌بخشی به محله، افزایش احساس تعلق به مکان، ارتقای سطح سلامت عمومی، تقویت شبکه روابط اجتماعی بین افراد، کم شدن جرم و خلاف در محله، همکاری بیشتر مردم با شهرداری، رونق کسب و کار مغازه‌های اطراف و نهایتاً کم شدن مشتریان سالن ورزشی شهدای صادقیه به ترتیب به عنوان پیامدهای سخن به میان آورد که دارای گستره، شدت، احتمال وقوع و اهمیت بالایی خواهند بود.

الگوی توزیع پیامدهای پروژه در گروه‌های ذی‌نفع

در این بخش، تحلیل و ارزیابی پروژه و مسایل مربوط به آن از نظر ذینفعان مختلف ارایه می‌شود. در این خصوص جهت نیل به نظرات ساکنان محله صادقیه، علاوه بر پرسشنامه، برای عمق بخشیدن به ارزیابی پروژه بر اساس نظر مردم محلی، از مصاحبه‌های عمیق نیز استفاده گردید. به این منظور، ۱۰ تا ۱۵ مصاحبه عمیق با مردم و کسبه محله صادقیه، اعم از زنان، نوجوانان، جوانان و میان‌سالان صورت پذیرفت. در ادامه جهت بررسی نظرات سازمان‌ها، نهاد و موسسات دولتی و غیردولتی مصاحبه عمیق نیمه‌ساخت‌یافته صورت پذیرفته است. بر این اساس، مصاحبه‌هایی با مسئولان یا مدیران سازمان‌ها و نهادهای هم‌چون معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری منطقه ۱۸، معاونت طرح و برنامه شهرداری منطقه ۱۸، معاونت فنی و عمرانی شهرداری منطقه ۱۸، کارشناس تربیت بدنی معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری منطقه ۱۸، شوراییاری محله صادقیه، مدیر زمین چمن مصنوعی شهید زقر، مدیریت سالن ورزشی شهدای صادقیه، مسئول خانه سلامت محله صادقیه، مدیر دبستان پسرانه ابوذر، مدیر دبستان و راهنمایی دخترانه طریق‌القدس، امام جماعت مسجد صاحب‌الزمان (عج)، مدیریت حسینیه شهدا، فرماندهی کلانتری محله صادقیه و سردفتر (مسئول) دفتر ازدواج و طلاق محله صادقیه (تنها دفتر خصوصی فعال در محله) انجام پذیرفت.

بنابراین، در این بخش حداقل ۱۴ مصاحبه عمیق با مسئولان یا مدیران سازمان‌ها و نهادهای یادشده انجام گردیده است. برای ارزیابی نظرات ورزشکاران و استفاده‌کنندگان از زمین چمن مصنوعی شهید زقر از بحث گروهی متمرکز (FGD) استفاده گردید. به این منظور، دو جلسه بحث گروهی متمرکز برگزار شد که در یکی از آن‌ها تعدادی (۷ تا ۱۰ نفر) از جوانان و نوجوانانی که از زمین چمن مصنوعی شهید زقر استفاده می‌-

نمودند شرکت داشتند. در جلسه دیگر، همان تعداد از ورزشکاران و استفاده‌کنندگان بزرگسال (بالای ۳۵ سال) طرف گفتگو قرار گرفتند. در این مقام، این یافته، گروه‌های ذی‌نفع و الگوی توزیع پیامدهای مثبت و منفی پروژه بر برندگان و بازندگان این پروژه مطمح نظر قرار خواهد گرفت.

ساکنان محله صادقیه

به گفته کارشناس محترم تربیت بدنی معاونت فرهنگی و اجتماعی شهرداری منطقه ۱۸ تهران، زمین چمن مصنوعی شهید زقر در اغلب قریب به اتفاق موارد، از سوی ساکنان همین محله یا در نهایت شهروندان محله ولی عصر (واقع در شمال محله صادقیه و سمت شمالی خط آهن تهران - تبریز)، یا در نهایت، سایر محلات منطقه ۱۸ مورد استفاده قرار می‌گیرد. به بیان دیگر، حدود ۹۰ درصد استفاده‌کنندگان از این زمین ورزشی را ساکنان محلات مختلف منطقه ۱۸، به ویژه محله صادقیه تشکیل می‌دهند و در معدودی از مواردی ممکن است شهروندانی از سایر مناطق تهران نیز از این امکانات ورزشی بهره ببرند. بنابراین می‌توان ابتدا به ساکنان ساکنان محله صادقیه را به عنوان برنده متاثر از اجرای این پروژه قلمداد نمود.

در این راستا همان‌طور که در بخش‌های قبلی بدان اشاره گردید تشویق و ترغیب ساکنان به ورزش، بالا رفتن ارزش زمین‌های اطراف پروژه به دلیل بهسازی فضا و منظر شهری، افزایش ضریب سلامت ساکنان به واسطه استفاده از زمین و لاجرم کاهش بیماری‌ها و هزینه‌های جانبی، تقویت تعاملات اجتماعی به واسطه شکل‌گیری فضایی جهت حضور افراد در کنار یکدیگر، تقویت امکان مشارکت افراد در حل مسائل محله و در ادامه ارتقای هویت محله و ارتقای حس دلبستگی به مکان را می‌توان از جمله تاثیراتی دانست که ساکنان محله صادقیه به طور خاص و ساکنان محلات اطراف و در نهایت ساکنان منطقه را به طور عام از خود متاثر ساخته و ایشان را جزء برندگان ناشی از اجرای پروژه قرار خواهد داد. اکثر پاسخ‌گویان (۱۶۶ نفر) نیز ساکنان محله را برنده و کاملاً برنده، ۳۷ نفر نه برنده و نه بازنده و ۵ نفر ساکنان محله را بازنده قلمداد نموده‌اند.

کارخانه‌ها و انبارهای صنعتی اطراف زمین

در مورد کارخانه‌ها و انبارهای صنعتی اطراف زمین، اکثر پاسخ‌گویان (۱۷۳ نفر) معتقد بوده‌اند که این گروه ذینفع در این پروژه نه برنده و نه بازنده محسوب خواهند شد. در عین حال ۲۸ نفر از پاسخ‌گویان کارخانه‌ها و انبارهای صنعتی اطراف زمین را بازنده و یا کاملاً بازنده و ۸ نفر نیز کارخانه‌ها و انبارهای صنعتی اطراف زمین را برنده و یا کاملاً برنده قلمداد نموده‌اند.

نیروی انتظامی

همچنین در مورد نیروی انتظامی و برنده بودن آن از کاهش احتمالی زمینه بروز جرم و قانون شکنی در محله، اکثر پاسخ‌گویان (۱۱۳ نفر) معتقد بوده‌اند که پلیس نه برنده و نه بازنده‌ی این پروژه محسوب می‌شود. در عین حال ۲۷ نفر از پاسخ‌گویان نیروی انتظامی را بازنده و یا کاملاً بازنده و ۶۸ نفر نیز نیروی انتظامی را برنده و یا کاملاً برنده قلمداد نموده‌اند.

مغازه‌داران اطراف زمین چمن مصنوعی

در این راستا اکثر پاسخ‌گویان (۱۲۷ نفر) معتقد بوده‌اند که مغازه‌داران اطراف زمین چمن مصنوعی نه برنده و نه بازنده خواهند بود. در ادامه ۲۶ نفر این مغازه‌داران را بازنده و یا کاملاً بازنده و ۵۵ نفر مغازه‌داران اطراف زمین چمن مصنوعی را برنده و یا کاملاً برنده قلمداد نموده‌اند.

تربیت بدنی (متولی سالن ورزشی شهدای صادقیه)

در این خصوص نیز اکثر پاسخ‌گویان (۱۱۲ نفر) معتقد بوده‌اند که تربیت بدنی (متولی سالن ورزشی شهدای صادقیه که در مجاورت زمین چمن مصنوعی شهید زقر قرار دارد)، نه برنده و نه بازنده خواهد بود. در این راستا ۲۳ نفر تربیت بدنی را بازنده و کاملاً بازنده و ۷۲ نفر تربیت بدنی را برنده و کاملاً برنده دانسته‌اند.

شهرداری

در این راستا اکثر پاسخ‌گویان (۱۳۲ نفر) شهرداری را که مجری پروژه زمین چمن مصنوعی شهید زقر بوده، برنده و یا کاملاً برنده می‌دانند. در این خصوص ۷۲ نفر این نهاد را نه برنده و نه بازنده و ۳ نفر این نهاد را بازنده دانسته‌اند.

آموزش و پرورش (مدارس اطراف و محله صادقیه)

بر مبنای یافته‌های پژوهش ۱۲۳ نفر از پاسخ‌گویان معتقد بوده‌اند که مدارس اطراف و محله صادقیه از احداث پروژه برنده و یا کاملاً برنده خواهند بود. در ادامه ۷۹ نفر این مدارس را نه برنده و نه بازنده و ۵ نفر این مدارس را بازنده قلمداد نموده‌اند.

کودکان و نوجوانان محله

بر مبنای یافته‌های پژوهش ۱۸۱ نفر از پاسخ‌گویان معتقد بوده‌اند که کودکان و نوجوانان محله صادقیه از احداث پروژه برنده و یا کاملاً برنده خواهند بود. در ادامه ۲۲ نفر کودکان و نوجوانان محله صادقیه را نه برنده و نه بازنده و ۶ نفر این کودکان و نوجوانان را بازنده قلمداد نموده‌اند.

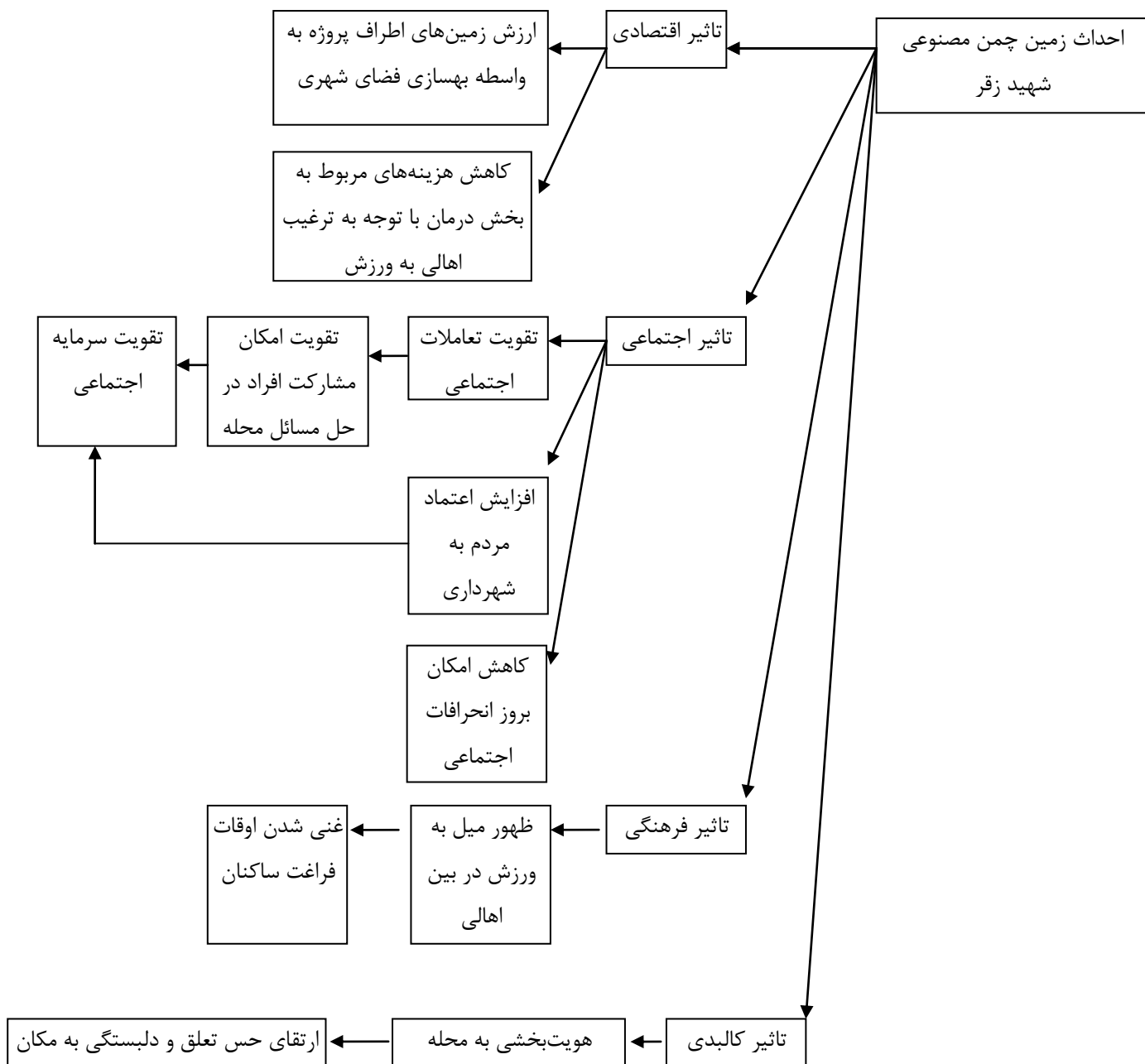
جوانان محله

بر مبنای یافته‌های پژوهش ۱۷۱ نفر از پاسخ‌گویان معتقد بوده‌اند که جوانان محله محله صادقیه از احداث پروژه برنده و یا کاملاً برنده خواهند بود. در ادامه ۳۴ نفر جوانان محله صادقیه را نه برنده و نه بازنده و ۴ نفر این جوانان را بازنده قلمداد نموده‌اند.

در ادامه بر اساس نظرات بیشتر نهادها و سازمان‌های ذی‌نفع، بیشترین سود از وجود این زمین چمن برای اهالی محله مخصوصاً نوجوانان و جوانان می‌باشد اما به علت آن که در حال حاضر، مدت زمان زیادی از این زمین چمن مصنوعی استفاده نمی‌شود، فواید آن نیز محدود می‌باشد. بر اساس نظر این گروه از پاسخ‌گویان کسی یا گروه خاصی از این زمین چمن متضرر نخواهد شد مگر سالن شهدای صادقیه که در کنار زمین چمن واقع شده و به میزان کمی از مشتریان آن کاسته شده است.

در یک جمع‌بندی، از اهالی محله، شهرداری، آموزش و پرورش، کودکان، نوجوانان و جوانان، می‌توان به عنوان برنده و از مغازه‌داران اطراف زمین، تربیت‌بدنی، نیروی انتظامی و کارخانه‌جات اطراف زمین به عنوان نه برنده و نه بازنده سخن به میان آورد.

بر اساس یافته‌های پژوهش تاثیرات پروژه احداث زمین چمن مصنوعی شهید زقر را در قالب شکل زیر می‌توان به نمایش درآورد.

شکل شماره ۲- تأثیرات پروژه احداث زمین چمن مصنوعی شهید زقر

۸.۴. ارائه سناریوهای محتمل

۱. سناریوی خوش بینانه

اگر مبنای "سناریوی خوش بینانه" را "بهتر" شدن آینده نسبت به گذشته قلمداد نماییم، این سناریو قادر است که با در نظر گرفتن پیامدهای مثبت پروژه، آینده‌ی بهتری را برای موضوع مورد بررسی تجسم نماید. به عبارتی دیگر این پروژه قادر است به واسطه فراهم آوردن زمینه ورزش در محله به کاهش بخش مهمی از نابهنجاری محله (کم شدن جرم و خلاف در محله)، به واسطه فراهم آوردن فضایی جهت برخوردهای نزدیک‌تر و رو در رو، به تقویت و یا گسترش شبکه روابط اجتماعی بین افراد، به واسطه فراهم آوردن محیطی جهت ورزش و تفریح، به غنی شدن اوقات فراغت ساکنان محله (پرکردن اوقات فراغت کودکان، نوجوانان و جوانان)، به واسطه ترغیب مردم به ورزش، به ارتقای سطح سلامت عمومی ساکنان محله، به واسطه دسترس‌پذیری، به ارتقاء انگیزه ورزش در مردم، به دلیل فراهم شدن یکی از نیازهای محله، به افزایش اعتماد مردم به شهرداری و لاجرم از این بین، به افزایش همکاری اهالی با شهرداری، به دلیل افزایش محیط‌های ورزشی، به ارتقای سرانه فضاهای ورزشی در محله صادقیه، ناحیه دو و کل منطقه ۱۸ منتج و در ادامه به واسطه بهسازی محیطی حاشیه‌نشین به ارتقاء کیفیت منظر شهری منجر شود. به عبارت دیگر این پروژه می‌تواند به ارتقای "حس مکان"، هویت‌بخشی به محله و بروز "حس جا" دامن زده و لاجرم دلبستگی افراد به محله و منطقه را دوچندان نماید.

به سخن دیگر اگر حس مکان را به معنای ادراک ذهنی مردم از محیط و احساسات کم و بیش آگاهانه آن‌ها از محیط خود قلمداد نماییم که شخص را در ارتباطی درونی با محیط و مکان قرار می‌دهد، به طوری که فهم و احساس فرد با زمینه معنایی پیوند خورده و یکپارچه می‌شود، این حس عاملی است که موجب تبدیل یک "فضا به مکانی" با خصوصیات حسی و رفتاری ویژه برای افراد خاص می‌گردد. به عبارت دیگر، محیط علاوه بر عناصر کالبدی شامل پیام‌ها، معانی و رمزهایی است که مردم براساس نقش‌ها، توقعات، انگیزه‌ها و دیگر عوامل آنرا رمزگشایی و درک می‌کنند و در مورد آن به قضاوت می‌پردازند. این حس کلی که پس از ادراک و قضاوت نسبت به محیط خاص در فرد به وجود می‌آید، حس مکان (sense of place) نامیده می‌شود (محمدزکی، ۱۳۸۶). لذا با توجه به این موضوع می‌توان این پروژه را عاملی در جهت تقویت حس مکان و هویت محله برشمرد.

۲. سناریوی بدبینانه

در این راستا "سناریوی بدبینانه" را می‌توان سناریویی دانست که برای موضوع مورد نظر، با توجه به پیامدهای منفی، آینده‌ی "بدتری" را نسبت به حال و گذشته لحاظ می‌کند.

در این خصوص این پروژه قادر است به دلیل بسته بودن درب زمین چمن مصنوعی در ساعات‌های ابتدایی صبح (به منظور ورزش‌های همگانی)، وجود ضعف در نظافت زمین چمن و اطراف آن، نبود رختکن، نبود سرویس‌های بهداشتی، نبود نگهبان، نبود نورافکن، عدم امکان استفاده خانم‌ها از این زمین ورزشی و بسته‌بودن درب ورودی زمین در بیشتر مواقع، به دلزدگی از مکان و بی‌اعتنایی و بی‌اعتمادی به مدیریت شهری دامن زند. این در حالی است که با توجه به آن که محله صادقیه از محله‌های بسیار محروم شهر تهران محسوب می‌شود که امکانات اولیه‌ای چون بیمارستان، داروخانه و میوه و تره بار ندارد و میزان جرایم مرتبط با اعتیاد در این محله بسیار زیاد است، وجود این پروژه به دلیل آن که مطابق با اولویت‌ها و نیازهای اهالی تعریف نگردیده است قادر است به سرمایه اجتماعی و اعتماد اهالی نسبت به ارکان مدیریتی شهر لطمه وارد سازد. همچنین تجمع معتادان پشت زمین چمن در برخی اوقات، نبود یک مدیریت کارآمد، کوچک بودن زمین و عدم امکان استفاده خانم‌ها از این زمین ورزشی خود می‌تواند به میزان استفاده از این زمین لطمات جبران‌ناپذیری وارد سازد به طوری که پس از مدتی بلااستفاده باقی بماند. این همه در حالی است که این پیامدهای منفی قادرند زمینه "حس لامکانی" و احساس فقر را بیش از پیش در محله و منطقه فراهم آورده و سرمایه اجتماعی (اعتماد و مشارکت) را بیش از پیش خدشه‌دار سازد.

به عبارت دیگر اگر "حس لامکانی" را احساس عدم تعلق به مکان (شکویی و تبریزی، ۱۳۸۲) قلمداد نماییم، گروه‌های ذی‌نفع بر مبنای این سناریو، از اجرای پروژه زیان خواهند دید و بر این اساس، از محیط، دل‌زده خواهند شد. به سخنی دیگر این پروژه قادر است نه تنها به الگوهای متعدد آسیب‌زا (دل‌زدگی از مکان، اغتشاش بصری، آشفتگی کالبدی) منتج گردد بلکه در ادامه به سرزندگی (شادابی) و ایمنی محله نیز لطمه زند.

۳. سناریوی واقع‌بینانه

سناریوی واقع‌بینانه، سناریویی است که مهم‌ترین پیامدهای احتمالی (مثبت و یا منفی) در آن لحاظ گردیده و متناسب با وضع موجود (پیامدهای مثبت و منفی)، مشاهده‌ها و مطالعات میدانی و پرسش‌نامه‌های گردآوری شده به ترسیم آینده‌ی مورد انتظار منتج می‌گردد. در این خصوص می‌توان با بررسی و تطبیق یافته‌های پژوهش با وضع موجود و استفاده از مهم‌ترین تاثیرات منفی و مثبت پروژه به ترسیم آینده همت گماشت.

به عبارتی دیگر اگر چه این پروژه قادر است به واسطه فراهم آوردن زمینه ورزش در محله به کاهش بخش مهمی از نابهنجاری محله (کم شدن جرم و خلاف در محله)، به واسطه فراهم آوردن فضایی جهت برخورد های نزدیک تر و رو در رو، به تقویت و یا گسترش شبکه روابط اجتماعی بین افراد، به واسطه فراهم آوردن محیطی جهت ورزش و تفریح، به غنی شدن اوقات فراغت ساکنان محله (پرکردن اوقات فراغت کودکان، نوجوانان و جوانان)، به واسطه ترغیب مردم به ورزش، به ارتقای سطح سلامت عمومی ساکنان محله، به واسطه دسترس پذیری، به ارتقاء انگیزه ورزش در مردم، به دلیل فراهم شدن یکی از نیازهای محله، به افزایش اعتماد مردم به شهرداری و لاجرم از این بین، به افزایش همکاری اهالی با شهرداری، به دلیل افزایش محیط های ورزشی، به ارتقای سرانه فضاهای ورزشی در محله صادقیه، ناحیه دو و کل منطقه ۱۸ منتج و در ادامه به واسطه بهسازی محیطی حاشیه نشین، به ارتقاء کیفیت منظر شهری منجر گردد در عین حال می تواند به دلیل بسته بودن درب زمین چمن مصنوعی در ساعات های ابتدایی صبح (به منظور ورزش های همگانی)، وجود ضعف در نظافت زمین چمن و اطراف آن، نبود رختکن، نبود سرویس های بهداشتی، نبود نگهبان، نبود نورافکن، عدم امکان استفاده خانم ها از این زمین ورزشی و بسته بودن درب ورودی زمین در بیشتر مواقع به دلزدگی از مکان و بی اعتنایی و بی اعتمادی به مدیریت شهری دامن زند. همچنین تجمع معتادان پشت زمین چمن در برخی اوقات، نبود یک مدیریت کارآمد، کوچک بودن زمین و عدم امکان استفاده خانم ها از این زمین ورزشی خود می تواند به میزان استفاده از این زمین لطمات جبران ناپذیری وارد سازد به طوری که پس از مدتی بلااستفاده باقی بماند.

این در حالی است که کم شدن مشتریان سالن ورزشی شهدای صادقیه و بی تاثیر بودن پروژه بر رونق کسب و کار کسبه اطراف نیز جزء واقعیاتی است که می توان در آینده به نظاره نشست.

در این خصوص واقعیات موجود و یافته های میدانی، نتایج مشاهده ها، مصاحبه های صورت پذیرفته و بحث های کارشناسی گویای آن است که این سناریو به وضع موجود، نزدیک تر بوده و می تواند برآیندی از تاثیرات مثبت و در عین حال تاثیرات منفی ناشی از بی توجهی به وضعیت اقتصادی، اجتماعی و کالبدی باشد. در بیانی دیگر متناسب با این سناریو می توان چنین پنداشت که ظهور فضایی ورزشی از یک سو و در عین حال برجای ماندن برخی از مشکلات کالبدی دور از ذهن نخواهد بود. به عبارت دیگر اگر چه این پروژه قادر است به افزایش احساس شور و تحرک زندگی، احیای ارزش ها جدید، ارتقاء کیفیت محیط و ارتقاء هویت محله دامن زند در عین حال می تواند با برجای گذاشتن مسائلی هم چون وجود ضعف در نظافت زمین چمن و اطراف آن، نبود رختکن، نبود سرویس های بهداشتی، نبود نگهبان، نبود نورافکن و... به ظهور برخی از مشکلات هم چون بلااستفاده شدن زمین ورزشی منتج گردد.

۵. برنامه‌های مدیریت پیامدها

لینچ نیز ۵ عامل را سازنده فضای شهری می‌داند، این عوامل عبارتند از :

- ۱- راه‌ها، که حرکات شهروندان و اشیا از خلال آن‌ها انجام می‌شود؛
- ۲- مرزها یا لبه‌ها، که حد فاصل دو یا چند فضای شهری هستند؛
- ۳- محله‌ها، یعنی بخش‌هایی از فضای شهری که به صورت پهنه‌هایی دارای تجانس شکلی یا کارکردی مشاهده می‌شوند؛
- ۴- گره‌ها، یعنی نقاط استراتژیکی که در آن‌ها تقاطع به وجود می‌آید نظیر پایانه‌های حمل و نقل، پل‌ها، ساختمان‌های اداری مرکزی و غیره؛
- ۵- نشانه‌ها، یعنی نقاطی که دارای تراکم مشخصی از معانی نشانه‌شناختی در مجموعه نشانه‌های شهری هستند (فکوهی، ۱۳۸۳: ۲۰۹). در نگاهی دیگر می‌توان عناصر محتوای فضای شهری را به دو دسته زیر تقسیم بندی نمود:

الف) عناصر متغیر محتوای فضای شهری (ب) عناصر نسبتاً پایدار محتوای فضای شهری

عناصر متغیر محتوای فضای شهری شامل فعالیت‌ها می‌باشند. فعالیت‌های انسانی در عرصه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و مانند آن معطوف به هدفی معین است و ضامن بقای جامعه و تداوم بخش زندگی عمومی و اجتماعی مردمانی است که به واسطه آن به هم می‌آمیزند. بسیاری از فعالیت‌های انسانی دارای خصلت اجتماعی‌اند و ضرورتاً در فضا تجلی می‌یابند. فعالیت وجه و عنصر اساسی هر مکانی و هر مکان طبیعی یا انسان‌ساخت، بافته‌ایست از اشیاء و فعالیت. اما اساساً مکان‌ها را برای تسهیل فعالیت‌ها می‌سازیم و اگر فرمی نمی‌ساختیم زندگی در فضایی وحشی ممکن نبود. از سوی دیگر اجزا و عناصر مشخص و فعالیت‌های انسانی است که می‌تواند به یک فضا شخصیت و روح بخشد. فضای شهری بستر زندگی عمومی و اجتماعی جامعه است که در فرآیند تحول زندگی زیستی - اجتماعی به یک زندگی اجتماعی و روان‌شناختی، به واسطه بن‌مایه‌های خردگرایانه، مشارکت آگاهانه و فعالانه نظری و عملی، واجد کیفیتی عالی از ارزش‌های انسانی و مدنی شده است. این کیفیت (عنصر) که چیزی جز مدنیت و یا حیات مدنی جامعه نیست، به این ترتیب، عنصر ذاتی محتوای فضای شهری است و روابط انسان‌ها و فعالیت‌های شهری را متأثر می‌سازد (پارسی، بدون تاریخ). لذا با توجه به مطالب گفته شده در بالا پروژه مد نظر از اهمیت بسزایی در فضای شهری برخوردار خواهد بود زیرا از یک سو خود می‌تواند به عنوان یک نشانه عمل نماید و از سوی دیگر محله‌ای را از خود متأثر خواهد ساخت. بنابراین متناسب با یافته‌های پژوهش می‌توان

راه کارهای زیر را به منظور مدیریت پیامدها در نظر گرفت:

- افزایش تعامل شهرداری با مردم و شورایاری محله صادقیه جهت شناسایی کمبودها و نیازهای زمین ورزشی و اختصاص بودجه جهت ارتقاء تجهیزات.

در این خصوص می توان با برگزاری جلساتی با شورایاران محله، مواضع و استراتژی های منسجم تری نسبت به وضع موجود و آینده پروژه و تاثیرات مثبت و منفی آن اتخاذ نمود.

- در نظر گرفتن یک نفر نگهبان برای برقراری امنیت.

در این راستا شورایاری محله می تواند با کمک شهرداری، فردی را در این خصوص دعوت به همکاری نموده و یا این امر را با مشارکت اهالی و معتمدین محله حل و فصل نماید.

- تغییر مدیریت زمین چمن و واگذاری آن به اهالی محله.

یافته های پژوهش گویای آن است که مدیریت فعلی این زمین نتوانسته است رضایت استفاده کنندگان را در پی داشته باشد. لذا به نظر می رسد شهرداری، شورایاران و معتمدین محله (افراد بجز شورایاران) می توانند با برگزاری جلساتی، مدیریت این زمین را به فرد مورد اعتماد هر سه گروه واگذار و این مساله را حل نمایند. - گسترش زمین چمن.

با توجه به بلااستفاده ماندن زمین کناری این پروژه، به نظر می رسد امکان تبدیل آن به زمین چمنی دیگر و گسترش پروژه فعلی (در صورت کسب نظرات کارشناسان ورزشی) فراهم باشد. لذا همکاری و رایزنی شورایاران و شهرداری در این خصوص می تواند کارگشا باشد.

- مدیریت زمانی نحوه باز شدن درب زمین چمن مصنوعی در ساعات های ابتدایی صبح (به منظور ورزش های همگانی).

با توجه به بسته بودن درب این زمین در ساعات ابتدایی صبح و عدم امکان ورود افراد به آن جهت ورزش صبح گاهی، شورایاری محله می تواند با همکاری معتمدین محله این معضل را حل و به ارتقاء سرزندگی، شادابی و رضایت اهالی محله دامن زند.

- ارتقاء نظافت زمین چمن و اطراف آن.

در این راستا مدیریت فعلی زمین می تواند با واگذاری نظافت زمین به فرد و یا افراد خاصی، این معضل را حل و به نظافت مجموعه سامان دهد. در سخنی دیگر استفاده از مشارکت اهالی و استفاده کنندگان و هم فکری با ایشان می تواند راه گشا باشد.

- در نظر گرفتن رختکن، سرویس های بهداشتی، نورافکن.

مشاهدات و یافته‌های میدانی گویای آن است که این زمین در حال حاضر فاقد امکاناتی نظیر رختکن، سرویس‌های بهداشتی و نورافکن می‌باشد. لذا این امور در صورت حل نشدن قادرند افراد را از مکان دلزده و پروژه را با شکست مواجه سازند. در این مورد نیز همکاری شورایاران و شهرداری منطقه می‌تواند معضل فعلی را حل و به دلپذیری مکان دامن زند.

- مدیریت و کنترل تجمع معتادان پشت زمین چمن در برخی اوقات.

این امر نیز با استفاده از نگهبان و نیز بررسی علل تجمع معتادان در این مکان به عنوان فضایی بی‌دفاع و لاجرم حذف زمینه‌های بی‌دفاعی مکان می‌تواند حل گردد.

در انتها به نظر می‌رسد در دو قالب تقویت آثار مثبت و کاهش نقاط منفی، بتوان پیامدهای این پروژه را مدیریت نمود.

تقویت تاثیرات مثبت

احداث زمین ورزشی در محله‌ای حاشیه‌نشین به خودی خود دارای بار روانی و کالبدی مثبت برای محله و اهالی آن می‌باشد. در این بین اگر کاهش بخش مهمی از نابهنجاری محله (کم شدن جرم و خلاف در محله)، تقویت و یا گسترش شبکه روابط اجتماعی بین افراد، غنی شدن اوقات فراغت ساکنان محله (پرکردن اوقات فراغت کودکان، نوجوانان و جوانان)، ارتقای سطح سلامت عمومی ساکنان محله، ارتقاء انگیزه ورزش در مردم، افزایش اعتماد مردم به شهرداری و لاجرم از این بین، افزایش همکاری اهالی با شهرداری، ارتقای سرانه فضاهای ورزشی در محله صادقیه، ناحیه دو و کل منطقه ۱۸ و در ادامه ارتقاء کیفیت منظر شهری را از مزایای حضور فضایی این پروژه قلمداد نماییم، لذا می‌توان با تقویت ابعاد کالبدی (رختکن، چمن، سرویس بهداشتی و...) و غیر کالبدی (حضور نگهبان، باز شدن درب زمین در ساعات ابتدایی صبح و...) این تاثیرات را دو چندان نمود.

کاهش تاثیرات منفی

در این راستا نیز اگر تاثیراتی هم‌چون نداشتن نگهبان، مدیریت ضعیف، بسته بودن درب زمین در ساعات ابتدایی صبح، ضعیف بودن نظافت زمین چمن و اطراف آن، نداشتن رختکن، سرویس‌های بهداشتی، نورافکن و تجمع معتادان پشت زمین چمن در برخی اوقات را از جمله اثرات منفی این پروژه قلمداد نماییم، می‌توان با برطرف نمودن آن‌ها به ارتقای سرزندگی و دلپذیری زمین و محله کمک نمود.

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعه‌ی اتای پیش‌رو با هدف ارزیابی تأثیرات اجتماعی پروژه احداث زمین چمن مصنوعی شهید زقر، به عنوان یک پروژه ورزشی انجام شده است. چند ویژگی به این پروژه، ابعادی خاص داده و همین ابعاد نیز به نوبه خود ضرورت و اهمیت ارزیابی تأثیرات اجتماعی و فرهنگی ناشی از اجرای آن را بیشتر ساخته است. نخست این‌که چنین پروژه‌ای در منطقه و محله‌ای حاشیه‌ای و حاشیه‌نشین در شهر تهران اجرا شده که از نظر استقرار مراکز و امکانات با کاربری‌های فرامنطقه‌ای نسبت به سایر مناطق تهران وضعیت چندان مطلوبی ندارد. در ادامه محله صادقیه به عنوان محله‌ای حاشیه‌نشین را می‌توان فضایی قلمداد نمود که از امکانات خدماتی، ورزشی و فرهنگی مناسبی برخوردار نبوده، در چنین شرایطی وجود این زمین ورزشی می‌تواند مهجوریت این محله را در نگاه شهروندان آن (نسبت به سایر محلات و مناطق تهران) تا حدودی جبران کند. حاشیه‌نشین بودن اجتماعی، فرهنگی، ورزشی، اقتصادی و... را می‌توان از جمله عللی دانست که قادرند زمینه بروز آسیب‌هایی هم‌چون سرقت، جرایم موادمخدری و... را در این محله افزایش داده و به ناامنی‌های منطقه‌ای و شهری دامن زند.

لذا احداث زمین ورزشی فوق در محله و منطقه‌ای با ویژگی‌های یاد شده، علاوه بر کارکرد هویت‌بخشی، دارای اثرات مختلف دیگری بر محیط اجتماعی و فرهنگی خود بوده است. اما پیش از اشاره به این اثرات متنوع، توجه به کارکردهای اصلی پروژه برای جمع‌بندی نهایی در باب تأثیرات مختلف آن ضروری است. در این خصوص اگر چه این پروژه قادر است به واسطه فراهم آوردن زمینه ورزش در محله به کاهش بخش مهمی از نابهنجاری محله (کم شدن جرم و خلاف در محله)، به واسطه فراهم آوردن فضایی جهت برخورد‌های نزدیک‌تر و رو در رو، به تقویت و یا گسترش شبکه روابط اجتماعی بین افراد، به واسطه فراهم آوردن محیطی جهت ورزش و تفریح، به غنی شدن اوقات فراغت ساکنان محله (پرکردن اوقات فراغت کودکان، نوجوانان و جوانان)، به واسطه ترغیب مردم به ورزش، به ارتقای سطح سلامت عمومی ساکنان محله، به واسطه دسترس‌پذیری، به ارتقاء انگیزه ورزش در مردم، به دلیل فراهم شدن یکی از نیازهای محله، به افزایش اعتماد مردم به شهرداری و لاجرم از این بین، به افزایش همکاری اهالی با شهرداری، به دلیل افزایش محیط‌های ورزشی، به ارتقای سرانه فضاهای ورزشی در محله صادقیه، ناحیه دو و کل منطقه ۱۸ منتج و در ادامه به واسطه بهسازی محیطی حاشیه‌نشین به ارتقاء کیفیت منظر شهری منجر گردد در عین حال می‌تواند به دلیل بسته بودن درب زمین چمن مصنوعی در ساعت‌های ابتدایی صبح (به منظور ورزش‌های همگانی)، وجود ضعف در نظافت زمین چمن و اطراف آن، نبود رختکن، نبود سرویس‌های

بهداشتی، نبود نگرهبان، نبود نورافکن، عدم امکان استفاده خانم‌ها از این زمین ورزشی و بسته‌بودن درب ورودی زمین در بیشتر مواقع به دلزدگی از مکان و بی‌اعتنایی و بی‌اعتمادی به مدیریت شهری دامن زند. هم‌چنین تجمع معتادان پشت زمین چمن در برخی اوقات، نبود یک مدیریت کارآمد، کوچک بودن زمین و عدم امکان استفاده خانم‌ها از این زمین ورزشی خود می‌تواند به میزان استفاده از این زمین لطمات جبران‌ناپذیری وارد سازد به طوری که پس از مدتی بلااستفاده باقی بماند.

در مجموع می‌توان چنین گفت که احداث این زمین ورزشی می‌تواند روابط و اعتماد فی‌مابین مدیریت شهری و شهروندان محله را افزایش داده و از این مسیر، روند بروز "شهر - محله مشارکتی" را رونق بخشد. امری که می‌تواند شهر- توسعه پایدار را قابل دستیابی سازد. این در حالی است که نادیده انگاشتن مشکلات فعلی زمین، حصول به پدیده مشارکت و پایداری شهری را هر چه بیشتر دور از دسترس خواهد نمود و بی‌اعتمادی، بیش از پیش میان مدیریت شهری و شهروندان جلوه‌گر خواهد شد.

منابع

- پارسی، حمیدرضا(بی تاریخ).شناخت محتوای فضای شهری. تهران: مجله‌ی هنرهای زیبا، شماره‌ی ۱۱.
- پاکزاد، جهان‌شاه(بدون تاریخ). بررسی تطبیقی شهرهای ایرانی و اروپایی برای ریشه‌یابی موانع تاریخی مشارکت مدنی. تهران: مجله‌ی صفا، شماره ۳۷.
- شکویی، حسین و تبریزی، جلال(۱۳۸۲). تاثیر نوسازی شهری فن‌گرا بر ایجاد حس لامکانی: مطالعه‌ی موردی پروژه‌ی نواب. مجله‌ی مدرس. شماره‌ی دوم.
- شماعی، علی و پوراحمد، احد(۱۳۸۴). بهسازی و نوسازی شهر از دیدگاه علم جغرافیا. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- طرح تفصیلی منطقه ۱۸ تهران
- طرح جامع تهران(تیر ۱۳۸۷). سایت شهرداری تهران. Tehran.ir
- فکوهی، ناصر(۱۳۸۳). انسان شناسی شهری. تهران: نشرنی، چاپ دوم.
- محمدزکی، احمد(۱۳۸۶). ویژگی‌های عملکردی فضاهای عمومی شهری. تحلیل روند گذشته، وضع موجود، چالش‌ها و راه‌کارها(مطالعه‌ی موردی منطقه‌ی ۴ شهرداری تهران). پایان‌نامه‌ی کارشناسی‌ارشد گرایش جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری. راهنما: دکتر رحیم سرور. دانشکده‌ی تحصیلات تکمیلی و علوم پایه‌ی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر ری(واحد یادگار امام).
- معصومی‌اشکوری، حسن(۱۳۸۷). راهنمای عملی برنامه‌ریزی و آینده‌پژوهی. تهران: انتشارات پیام.
- نیمرخ اجتماعی و فرهنگی محلات منطقه ۱۸، www.terhan.ir